

AKADEMIN FÖR UTBILDNING OCH EKONOMI
Avdelningen för kultur-, religions- och utbildningsvetenskap

Elevers inställning till ämnet historia i gymnasieskolan

Marcus Levin

2013

Examensarbete, Grundnivå (yrkesexamen), 15 hp
Didaktik
Läroprogrammet 90 hp

Handledare: Ingrid Nordqvist
Examinator: Åsa Morberg

Sammanfattning

Syftet med detta examensarbete var att ta reda på vad i historieundervisningen som eleverna anser är intressant och viktigt. Mitt syfte var också att ta reda på under vilka omständigheter eleverna föredrar att tillgodogöra sig kunskap på. Detta gjorde jag med hjälp av frågeställningar kring vad mina elever uppfattar som intressant i historia, vad de anser vara viktigast och på vilka sätt eleverna föredrar att tillgodogöra sig sina historiekunskaper. Jag har också tittat på om det finns eventuella skillnader mellan flickor och pojkar. Jag ville också se efter skillnad i intresse samt syn på tillvägagångssätt mellan årskurserna.

Med hjälp av enkäten som metod samlade jag in data från det som var tänkt omkring 200 respondenter, dock blev det ett mindre bortfall. Mina respondenter går i årskurs ett och tre i gymnasiet.

Resultatet visade ganska entydigt att världskrigen var ett område som både flickor och pojkar uppfattade som både intressant och viktigt. Resultaten rörande vad som inspirerar till historieämnet varierade desto mer. Tydligt var att titta på historiska dokumentärer samt rollspel i olika former var de mest populära sätten att tillgodogöra sig historia på totalt sett. Flickor föredrar något mer än pojkarna att lyssna till äldre släktingar och deras berättelser, medan pojkarna föredrar att titta på historiska dokumentärer. Totalt sett anser både flickor och pojkar att dokumentärerna är det bästa sättet att tillgodogöra sig historisk kunskap, vilket också stämmer mycket väl överens med tidigare forskning på området.

Efter analys av mina samtliga resultat stod det klart att eleverna föredrar att tillgodogöra sig historia på flera andra sätt, än genom den traditionella undervisningen och att läraren för att lyckas fånga historieintresset vågar tänka utanför läroboken och genom olika varierande moment hjälpa till att öka elevens eget historiemedvetande.

Nyckelord: gymnasiet, historiedidaktik, historiemedvetenhet, historieämnet

Innehållsförteckning

1	Inledning/ämnesval.....	1
1.1	Syfte	1
1.2	Frågeställningar	1
2	Tidigare forskning	2
2.1	Historiedidaktiska perspektiv	2
2.1.1	Svensk historiedidaktisk forskning.....	4
2.2	Historieintresse och historieundervisning.....	4
2.3	Youth and history.....	5
3	Begrepp och definitioner	6
3.1	Historiedidaktik	6
3.1.1	Historiemedvetande	7
3.1.2	Historiemedvetande i framtiden	9
3.2	Historiebruk	9
3.3	Tre perspektiv på historieundervisning i praktiken	10
3.4	Genusteori	11
4	Metod	11
4.1	Val av metod	11
4.2	Om enkäten som metod och kritik mot densamme.....	12
4.3	Etiska regler	13
4.4	Uppbyggnad och procedur	13
4.5	Urval och avgränsning	14
5	Undersökning och resultat.....	15
5.1	Mest intressant	15
5.2	Viktigast.....	19
5.3	<i>Hur</i> elever inspireras av Historia och vad de finner mest intressant	22
5.3.1	Sammanfattning.....	27
5.4	Om sin egen roll och sina egna avtryck i det historiska förloppet.....	28
6	Diskussion.....	28
7	Referenser.....	32

1 Inledning/ämnesval

Under mina verksamma år som lärare i gymnasiet samt under mina verksamhetsförlagda utbildningsperioder har jag alltid varit intresserad av och funderat över vad det är som inspirerar mina elever i ämnet historia. Dels har jag funderat rent konkret kring vilka områden inom ämnet som lockar mest, men även på vilket sätt eleverna själva upplever att de tillgodogör sig den historiska kunskapen bäst. Alltså på vilka sätt som de medvetet och aktivt föredrar att ta del av det som inryms i ämnet. Jag har i olika klasser sett olika tendenser samt olika viljor.

Skolverkets förordning om läroplanen för gymnasieskolan påpekar i sina riktlinjer kring elevernas ansvar och inflytande att man ska ”låta eleverna pröva olika arbetssätt, arbetsformer och tillsammans med eleverna planera och utvärdera undervisningen.¹”

Den nya gymnasieförordningen skall ”främja elevers utveckling samt en livslång lust att lära.” Vidare skriver Skolverket i sin författningssamling att undervisningen skall anpassas till alla elevers förutsättningar och behov. Skolverket påpekar att undervisningen skall bedrivas under demokratiska arbetsformer och att eleverna skall ha möjligheter till inflytande på utbildningen, vilket i sin tur innebär att skolan är tydlig med mål, arbetsformer och elevens rättigheter samt skyldigheter. De skriver också att det är viktigt att utgå från tidigare erfarenheter av undervisningen, baserat på elevers utvärdering av den samma².

Utifrån detta synsätt vill jag i mitt examensarbete ta reda på mer om elevernas inställning till ämnet historia. Att utifrån resultatet hitta inspirerande former för min undervisning vore en mycket positiv effekt.

1.1 Syfte

Syftet är att ta reda på vad i historieundervisningen som eleverna anser är intressant och relevant. Likaså har jag som syfte att ta reda på under vilka omständigheter eleverna föredrar att tillgodose sig kunskap på.

1.2 Frågeställningar

Vad uppfattar eleven som mest intressant i ämnet historia?

Vad uppfattar eleven som viktigast i historieämnet?

På vilket sätt och med vilka medel föredrar eleverna att tillgodogöra sig sina historiekunskaper?

Finns det skillnader mellan könen? I så fall vilka?

¹Statens skolverks författningssamling *SKOLFS 2011:144*. Förordning om läroplan för gymnasieskolan. Utfärdad den 29/11 2011.

² Statens skolverks författningssamling, ISSN 1102-1950

2 Tidigare forskning

Detta examensarbete bygger på en enkätundersökning som jag kopplar till tidigare forskning på området. I möjligaste mån utgår jag ifrån ursprungsförfattaren, men på vissa ställen där litteraturtillgången varit svårare, har jag tvingats använda mig av ett par sekundärkällor. Jag är medveten att det kan finnas vissa risker med dessa källor, så jag har granskat dem noga. Ett exempel är Larsson, Ericsson och Johanssons bok ”Historiedidaktiska perspektiv.” Det är en sammanställning av olika författare som på ett seriöst och professionellt sätt sammanställt sin egen forskning. I dessa fall finns ett vedertaget referenssystem, där varje författare noga redogör för sina egna källor. För mitt examensarbete har dessa författares perspektiv varit ovärderliga. Risken med att använda sig av sekundärkällor består i att jag återberättar information och fakta som en annan författare redan har gjort. Det finns i dessa sammanhang ett visst tolkningsutrymme för egen del i att se ursprungsförfattarens text på olika sätt. Jag har varit mycket noggrann med att referera till dessa källor, så att inte informationen förvrängs utan sakligt beskrivs på ett snarligt sätt. Önskvärt hade varit få informationen direkt från förstahandskällan, som jag tagit del av i de flesta fall.

Jag har valt källor som kan hjälpa mig att få en bred uppfattning kring forskningsläget på mitt område. De avhandlingar jag här nedan presenterar har en stor relevans för mitt syfte och mina frågeställningar. Då litteraturen inom didaktikområdet är omfattande, väljer jag att använda mig av de studierna som har ett konkret historiedidaktiskt värde och de studier som tidigare granskat det område som jag har för avsikt att undersöka. Jag förklarar mer ingående under respektive titel, vad i avhandlingen jag bedömer vara relevant för min studie.

2.1 Historiedidaktiska perspektiv

I Larsson med fleras bok ”Historiedidaktiska perspektiv” har Jonna Nordlander gjort en utvärdering av dramatiken som metod i historieundervisningen. Här kan läraren arbeta med en mer dramatiskt formad undervisning där elever på sitt personliga vis kan framföra sitt valda område, omtolkat och berättat på ett sätt som eleven själv har valt att inspireras av. Hon väger in Katarina Ehnmarks studie från 1971 ”Dramatik i skolan del 1, Uppslag och metoder” och ser i denna form av pedagogik ett problem då läraren omedvetet sätter eleverna under en stor press, då eleverna antas kunna spela teater inför en grupp där de inte känner tillräckligt mycket tillit. I så fall menar hon att teater i undervisningen blir en direkt förkastlig metod för inläring. Dessa undersökningar har stor relevans för mitt examensarbete.

Alice Melin skriver i sin undersökning ”Hjälten och skurken” att det inte råder några tvivel om att både läroböcker och spelfilmer påverkar vår uppfattning av historia. Hon tar också upp det viktiga begreppet Historiemedvetande, det vill säga den relationen mellan dåtid, nutid och framtid som vi upplever³. Historikern Ulf Zander menar att filmer, som en del av populärkulturen med hjälp av sina nyckelsymboler och scenarier kan skapa en känslomässig reaktion och på så sätt verkligen inspirera elever.⁴

³ Larsson, Ericson och Johansson, *Historiedidaktiska perspektiv*, sid. 64. Jönköping University Press, Jönköping, 2005

⁴ Zander, Ulf och Karlsson, Klas-Göran. *Historien är nu – En introduktion till historiedidaktiken*, Studentlitteratur, Lund, 2009

Flera är de historiker som anser att undervisningen är allt för teoretisk och går att göra mer praktisk. I Åsa Karlssons granskning av historiska spel inom undervisningen "Tärningen är kastad" refererar hon till Per-Arne Karlssons studie "Historiska Spel" från 1999. Där menar Karlsson att många elever inte klarar av att tillgodogöra sig all teoretisk undervisning, då den kan verka alldeles för abstrakt i perioder. För att få alla eleverna med sig kan läraren då överväga olika historiska spel, menar han. Han frågar sig också om det finns några fallgropar eller risker med denna metod ⁵.

Åsa Karlsson ser också över forskningsläget och upptäcker en handfull skrifter kring rollspel och kunskapsspel i undervisningen, bland annat "Rollspelet som pedagogisk resurs – försök och erfarenheter vid institutionen för landskapsplanering" av Lennart Nord (1986) och "Rollspel: tillämpning och analys" av Kjell Hansson från 1984. Inaktuell och ålderstigen forskning kan tyckas, men även författaren Göran Swanelid har 1999 gjort ett häfte vid namn "Kunskapsspel" som i första hand är tänkt för högstadiet, innehållande syften med spel i undervisningen ⁶.

Lasse Fonseca, gymnasielärare i samhällskunskap, talar om att läraren behöver en psykologisk teori om människan för att kunna ange pedagogiska mål och medel. I samband med detta påstår han också att varken kunskap eller teorier om människan är värderingsfria. Allt beror på vilken kunskapssyn och syn på människan som läraren har, det är sådana faktorer som påverkar lärarens val av pedagogik ⁷.

Margareta Casservik frågar sig i sitt arbete "Vad styr? - Om lärarens planering av historieundervisningen" bland annat vilka faktorer som styr lärarens planering och undervisning i historia. Redan Lpo 94 betonade, något som Skolverket reviderade i ett PM från 1999, att det skulle finnas en tydlig balans mellan det som är lokalt och nationellt i undervisningen. Delar av detta betonas även i Gy11, att tydligheten kring vad som ingår i dessa avgränsningar framkommer bättre. I Casserviks studie framkommer bland annat att elevernas och lärarnas eget intresse styr planeringen av historieundervisningen, men även andra faktorer som lärarens kompetens, kronologin och styrdokument. Återigen nämns begreppet "Historiemedvetande" mycket centralt, det vill säga att skolans roll är att sträva efter att eleven får denna medvetenhet om historien, för att underlätta sin tolkning av såväl händelser i nutid och dåtid, i syfte att skapa en beredskap inför framtiden ⁸. Det är i samklang med vad jag avser att undersöka, hur detta kan möjliggöras i bästa mån, och utifrån vad som anses intressant och relevant, vilket är klassiska didaktiska frågeställningar. Både Lpo 94 och Gy11 betonar elevens inflytande över historieundervisningen. Undervisningen skall planeras utifrån elevernas behov och förutsättningar. Casserviks studie är på många sätt intressant även för min egen, då hon försöker få exemplifierat av ett flertal lärare vad de lägger i begreppet "Historiemedvetenhet." Åsikter framkom i stil med; "att ha insikt i att alla äger en berättelse bakåt i tiden", genom vår historia får vi ökad medvetenhet om nutiden", "förståelse hur historia påverkar vår samtid och framtid", att eleverna kan koppla aktuella händelser, platser och företeelser tillbaka i tiden" och "att eleverna ska bli medvetna om att det inte är en slump att vårt samhälle ser ut som det gör" ⁹.

⁵ Larsson, Ericson och Johansson, *Historiedidaktiska perspektiv*, sid. 64. Jönköping University Press, Jönköping, 2005

⁶ Ibid, sid. 213

⁷ Ibid, sid. 216

⁸ Ibid, sid. 282-285

⁹ Ibid, sid. 305.

Delar eleverna samma tankar? Jag kommer med min studie att försöka ta reda på *hur* eleverna på ett effektivt sätt kan skapa sitt eget historiemedvetande.

2.1.1 Svensk historiedidaktisk forskning

Bengt Schüllerqvist utkom med en rapport från Vetenskapsrådet 2005 som heter ”Svensk historiedidaktisk forskning”. Han tittar bland annat på en avhandling av Göran Andolf där historieundervisning under en mycket lång period har kartlagts, nämligen mellan 1829 och 1965¹⁰. Redan 1973, då avhandlingen stod klar, konstaterade Andolf att läroböckerna historiskt haft en konserverande effekt på undervisningens innehåll och att undervisningen därigenom blivit centralstyrd. Andolf målar upp en bild av att historieundervisningen blivit tråkig och problematisk¹¹.

2.2 Historieintresse och historieundervisning

Johan Hansson har skrivit avhandlingen ”Historieintresse och historieundervisning” som utkom 2010 och representerar den allra mest färska didaktiska forskningen. Han tar här upp det jag själv har för avsikt att belysa i mitt arbete, nämligen var eleverna får sin kunskap ifrån och vad de upplever som relevant och intressant. Han skriver att eleverna i allmänhet hämtar sin kunskap om historia från upplevelser och erfarenheter från olika håll. Dessa intryck påverkar inte bara historieintresset, utan även hela deras identitet.¹²

James Craig Hardings kanadensiska studie menar Hansson, visar tillsammans med flera nordamerikanska studier på området att lärares utbildning påverkar historieutbildningen, men att även livssituation, bakgrund och identitet ligger bakom hur läraren bedriver sin undervisning. Dessa aspekter påverkar i förlängningen vad eleverna kommer att lära sig. Mimi Coughlin forskar på samma område och har i sin avhandling ”What counts and why? Exploring Historical Significance as Constructed by High School United States History Teachers” och ser att den kunskap som är den mest bestående hos *lärarna* är den som erhållits genom egna upplevelser eller genom familjen.¹³

Hansson har skickat ut en enkät som ett flertal elever har svarat på och det visade sig att ca tre fjärdedelar av eleverna i hans studie håller med om att historia ger en bild av bakgrunden till nuet, och hjälper till att förstå samtiden. I Hanssons enkätstudie är flickorna något mer positiva till historieämnet än pojkarna. Det som är mycket intressant i denna aktuella forskning är att Hansson kommit fram till att eleverna är mer intresserade av den aktuella historien samt den historien som upplevs nära anknuten till dem själva, det vill säga den egna familjen och det geografiskt nära. Vidare visar resultaten av Hanssons enkäter att det är den senaste historien som intresserar, efter 1800-talet och framåt¹⁴. Andra studier på området har visat samma sak, det ska vi titta närmare på i nästa stycke. Ett par svar var utmärkande ovanliga i Hanssons studie, nämligen att lyssna på radio och att titta på historiska filmer. Likaså var dramatiseringar

¹⁰Schüllerqvist, Bengt *Svensk historiedidaktisk forskning*. Vetenskapsrådets Rapportserie, 2005.

¹¹ Andolf, Göran, *Historien på gymnasiet: undervisning och läroböcker 1820-1965*. Acta Universitatis Upsaliensis, 1972

¹²Hansson, Johan, *Historieintresse och historieundervisning*. Umeå Universitet 2010

¹³Ibid, sid. 24-25

¹⁴Ibid, sid. 60

samt besök på historiska platser och museer ett ovanligt moment, enligt eleverna i Hanssons studie. Dock visade det sig att eleverna föredrog att ta till sig historia genom bland annat spelfilmer, istället för enbart genom litteratur. Hansson tycker sig dock se att flickorna i hans studie är något mer positivt inställda till läroböcker än vad pojkarna är. Vidare visade sig Hanssons studie att 57% av eleverna på gymnasiet uppskattade de vuxnas berättande mycket eller väldigt mycket. Ett positivt samband sågs mellan att elever som gillar att höra en berättande lärare, ogillar läroböckerna. Detta, enligt Hansson, kan tyda på att de vill förändra undervisningen till att innehålla mer spel och dokumentärfilm, i kombination med olika studiebesök, projektarbeten et cetera och att läroböckerna i och med det inte skulle få samma fokus.

Både lärare och elever är överens om att det idag är ett vanligt sätt att arbeta då läraren leder eller föreläser på en lektion och att man sedan diskuterar ¹⁵. Lärarnas uppfattningar av det stoff de har till godo i undervisningen är mycket likartat enligt Hansson. Han tycker sig se att lärarens bild av vad som är intressant sällan stämmer överens med vad eleven upplever som intressant. Lärarna hävdar att de inte är intresserade av sin familjs historia och inkluderar ej heller detta i sin undervisning, vilket var motsats till vad eleverna tyckte, som var mycket intresserade av sin familjs och sin egen historia. Lärarna hade inte alls noterat att eleverna hade ett sådant intresse och engagemang för den typen av historia, enligt Hanssons studie. Han diskuterar i sin analys av sitt arbete att lärare med kortare universitetsutbildning inom historia tenderar till att ge eleverna mer förenklad, lättsmält undervisning, baserat på populärvetenskapliga skildringar via dokumentärer och tidningar. Oftast så är det lärarens personliga intresse som styr i dessa fall, det som blir meningsfullt för dem själva och detta skulle komma att påverka undervisningen ¹⁶.

2.3 Youth and history

Anledningen till att jag belyser denna studie, är dess bredd och betydelse för historiedidaktisk forskning. Studien är mycket omfattande och söker även ta reda på liknande attityder bland ungdomar som jag avser att göra. Undersökningen ”Youth and history” som genomfördes under 1990-talets första hälft visar hur eleverna föredrar alternativa tillvägagångssätt att möta historien på än enbart via läroböcker. Biofilm, historiska faktagångsprogram och att lyssna till vuxna prioriterar de högre. Läroboken kommer på sista plats av de åtta alternativ författaren Angvik hade i denna undersökning. Youth and history-undersökningen är en mycket bred studie som genomfördes i Europa, bland annat i Sverige ¹⁷. Sture Långström har utvecklat denna studie i en uppföljning och det framkom nya intressanta resultat. Han menade att vi vet för lite om effekterna av den undervisning som bedrivs och hur ämnet upplevs av eleverna ¹⁸. Om vi tittar på olika historiska epoker i Youth and history-studien, så uppfattade eleverna de senaste epokerna, däribland 1900-talet som allra mest intressant. Antiken och de äldsta epokerna tilldrog sig inte alls samma intresse. Spännande upptäckare och äventyrare upplevdes intressant och ett stereotypt mönster uppdragas, då

¹⁵Ibid, sid. 90-96

¹⁶Ibid, sid. 126

¹⁷ Angvik, Magne, *Youth and history: a comparative European survey on historical consciousness and political attitudes among adolescents*. Körber-Stiftung, Hamburg, 1997

¹⁸ Långström, Sture, *Författarröst och lärobokstradition - En historiedidaktisk studie*, Umeå Universitet, 1997

det visar sig att pojkarna i studien visade ett större intresse för krig och diktatorer, medan flickorna betonade sitt intresse för kulturers, vardagslivets historia. Världskrig och förintelsen var sådant som framkom tydligt som ett intresseområde. I denna omfattande undersökning spel och dokumentärfilmer mycket populärt sätt att lära sig historia på, även museibesök betonades bland eleverna i studien. Viss kritik har riktats emot momentet med att titta på film inte är direkt elevaktivt, men kan ändå uppfylla ett viktigt syfte som inspirationsskapare. Youth and history-undersökningen tittat på vad det är som styr lärarnas val av pedagogiska tillvägagångssätt i undervisningen, dock inte på ett djupare plan, då fokus var på eleverna här. Gemensamt för brittiska lärare var dock att elevers intresse för historia verkar vara lågt, men att de kan öka motivationen hos eleverna om de väljer rätt metod och innehåll i undervisningen. De lärare som använde sig av alternativa hjälpmedel än läroböcker i klassrummet lyckades bäst i sin undervisning. Även de som ständigt förde en dialog med sina elever. Vidare visar Youth and history att det inte finns några större skillnader beroende på vart man bor i Europa kring vad man tycker är intressant med historia, 1900-talet är det som intresserar allra mest i denna studie ¹⁹.

3 Begrepp och definitioner

3.1 Historiedidaktik

Didaktik handlar om undervisningens och inläringens teori och praktik. Man kan säga att det är en undervisningslära som belyser frågorna Vad, Hur och Varför. Inom historieämnet handlar alltså historiedidaktik om ämnets innehåll, teori och metoder. Även elevernas egna preferenser och behov är centrala. Innehållet i historieundervisningen utgår sålunda utifrån de tre faktorerna; lärare, elev och ämnesinnehåll, även kallat ”den didaktiska triangeln”. För min egen del som lärare styrs jag dessutom av skollagen och läroplaner.

Om vi här utvecklar vad eleverna ska lära sig så ser vi att fram till slutet av 1980-talet bestod undervisningen av starka historiska gestalter och deras handlingar, enligt Hermansson Adler. Detta ofta tillsammans med beskrivningar av epoker samt årtal²⁰. Psykologen och neuropsykologen Howard Gardner arbetade efter att hitta elevens egen lärandestil och fann sju intelligenser, det vill säga förmågor att lösa problem och uppgifter. Dessa kom i samma tid som kraven på större individualisering i undervisningen var i fokus inom den pedagogiska forskningen. Även läroplanen betonar att jag som lärare bör variera sina metoder, men går inte djupare in på vad eller vilken, utan lämnar det öppet för läraren i fråga att välja det som passar bäst. Gardner såg att alla elever har olika sätt att lära sig och kategoriserade detta bland annat i en språklig, en kroppslig-kinestetisk och en musikalisk inlärningsstil. På detta sätt ville han illustrera att alla elever har olika sätt att lära, det blir förenklat att bara referera till att man fungerar bäst auditivt eller visuellt²¹. Klas-Göran Karlsson drar vidare kopplingar på begreppet historiedidaktik och menar att på samma sätt är som kunskaper om enskilda

¹⁹ Angvik, Magne, *Youth and history: a comparative European survey on historical consciousness and political attitudes among adolescents*. Körber-Stiftung, Hamburg, 1997

²⁰ Hermansson Adler, Magnus. *Historieundervisningens byggstenar*, Liber, Stockholm, 2004

²¹ Gardner, Howard, *De sju intelligenserna*. Brain Books AB, Jönköping, 1994

historiska fakta inte ofta är viktiga, så bör istället utgångspunkten vara hur den sentida människan och samhället står i koppling till det förflutna. Hur denna koppling mellan då och nu ser ut, blir den viktigaste frågan för historiedidaktikern. I och med detta kan en person som studerar historiedidaktik också kalla sig ”historiemedvetandeforskare”²². På senare år (sena 90-talet och framåt) menar Klas-Göran Karlsson att det kan talas om en ”didaktisering” av historievetenskapen. Historieförmedling och problem kring vilken plats i samhällsutvecklingen som historien skall ha, är numera viktiga och prioriterade områden inom forskningen²³.

3.1.1 Historiemedvetande

I takt med försöken att orientera det historiedidaktiska intresset, har begreppet ”historiemedvetande” allt oftare dykt upp. Den senast forskningen visar på att begreppet ”historiemedvetande” idag inte är förbehållet enbart skolan och undervisningssituationen, utan förekommer i hela historiekulturen. Karlsson refererar till en tysk didaktisk handbok vid namn ”Handbuch der Geschichts-didaktik” och pekar där på att det är just historiemedvetandet som ligger till grund för att kunna definiera historiedidaktik. Där står att läsa:

Varje människa har ett historiemedvetande, det vill säga vänder sig till, reflekterar över och integrerar historien i den egna identitetsbildningen, det egna vetandet och de egna handlingarna. Vi gör det sällan öppet, strukturerat och artikulerat, men gör det ändå²⁴.

Begreppet historiemedvetande introducerades för första gången 1979 av den tyske historiedidaktikern Karl-Ernst Jeismann. Karlsson beskriver också hur vi människor kan utveckla vårt historiemedvetande när vi får det förmedlat till oss genom att kombinera insikterna av att människan är skapad av historien samt det faktum att människan också är skapare av historien²⁵. Mycket inom historieundervisningen idag handlar fortfarande om att elever radar upp historiska händelser på en tidslinje och lyckas inte att se det viktiga samband mellan epoker som uteblir, då läraren gör olika tyngre nedslag i olika epoker. Tar inte eleven till sig av nedslagen i kronologisk ordning, blir dessutom inlärningsprocessen förstörd. Här har läraren en viktig roll i att vara tydlig och ge korrekt bakgrundskunskap. I dåvarande Historia A, innan de nya kurserna inom Gy 11, så var bland annat fokus att på mellan 80 och 100 timmar skynda sig fram till 1989 och murens fall. Ingen direkt kunskap kring vad som skedde innan de stora revolutionerna gavs och vetenskapen om elevernas förkunskaper om den tiden var vaga²⁶. I läroplanen för de nya historiekurserna på Skolverkets hemsida står att läsa följande;

Undervisningen i ämnet historia ska syfta till att eleverna breddar, fördjupar och utvecklar sitt historiemedvetande genom kunskaper om det förflutna, förmåga att använda historisk metod och förståelse av hur historia används. Eleverna ska därigenom ges möjlighet att utveckla sin förståelse av hur olika tolkningar och

²² Karlsson, Klas-Göran och Zander, Ulf *Historien är nu – En introduktion till historiedidaktiken*. Studentlitteratur, Lund, 2009, sid. 49.

²³ Ibid, sid. 199

²⁴ Ibid, sid. 47

²⁵ Ibid, sid. 55.

²⁶ Hermansson Adler, Magnus. *Historieundervisningens byggstenar*, Liber, Stockholm, 2004

perspektiv på det förflutna präglar synen på nutiden och uppfattningar om framtiden ²⁷.

Här finns en betydande skillnad mot vilka tankar och pedagogiska ideal som var rådande i tidigare läroplaner. Historiemedvetandet betonas, liksom att elevens ska uppmuntras att utveckla sin förståelse i ämnet. Vidare menar flera historiedidaktiker att historiemedvetandet hos eleverna kommer fram allt tydligare när elevens egen historia och skolans historia möts. Här kan kollisioner uppstå och jag får fråga mig vems historiemedvetande det är som jag utvecklar, om det är elevens eller lärarens etc ²⁸.

Pedagogikprofessorn Ference Marton talar om fenomenografin, där man studerar uppfattningar kring världen och lärandet och konstaterar att det är endast det urskiljbara som vi kan lära oss av. Han menar att vi måste fånga upp så många uppfattningar av vad som är urskiljbart som möjligt. Då handlar inte lärandet längre om att ta emot massa information, utan att istället om hur eleven genom en process ser sina egna uppfattningar om hur sitt lärande förändras. Ett sätt att omvandla detta i praktiken är t.ex. att låta elever rita tankekartor. Marton ville bringa reda i hur denna process rent praktiskt skulle gå till genom att göra en uppdelning mellan tre olika perspektiv;

- Den första ordningens perspektiv, där studeras lärandets objekt.
- Den andra ordningens perspektiv, där tittas det på hur lärandets objekt uppfattas i syfte att förstå elevernas tankebanor.
- I tredje ordningen så studeras uppfattningarna om uppfattningarna, exempelvis för att få koll på vilken bild lärarna har av elevernas tankesätt.

Genom denna åtskiljning, skulle eleven få bättre insyn i hur eleverna lär sig historia. Det blir också tydligare att tolka elevers uppfattningar på olika mer eller mindre väl utvecklade sätt ²⁹.

I koppling till ovanstående är elevers historiska identitet mycket viktig. Genom att arbeta med historien utvecklar eleven en uppfattning om sig själv och kring sin egen förmåga att lösa historiska problem. I samband med det här, så utvecklas elevens kunskap kring sin egen historia och desto större omfattning eleven har koll på detta, i desto större omfattning bygger hon/han sin egna historiska identitet. Detta kan likställas med en självuppfattning om varför vi har blivit den person vi är. Här kan vi nu se olika sorters samband mellan vår egen historia och vår egen roll i det hela historiska förloppet samt att koppla det till historien runt omkring oss. Bygger jag som lärare uppgifter där jag sätter in eleven i sitt egna historiska sammanhang, tror jag att eleven blir förtrogen med den uppgiften. Begreppet ”förtrogenhet” är ett av de fyra F, (inkl. fakta, färdigheter, och förståelse) som i läroplanen anges som kunskapsresultat. Hermansson Adler tar upp dem i sin bok som likvärdiga kunskapsformer som stödjer varandra. Förtrogenheten är alltså inte ett mål i sig, utan den innehåller en bakgrundskunskap som eleven med hjälp av sin egen erfarenhet kan använda sig av i arbetet med värdering och bedömning av händelser ³⁰.

²⁷ <http://www.skolverket.se/forskola-och-skola/gymnasieutbildning/amnes-och-laroplaner/his?subjectCode=HIS&lang=sv>

²⁸ Hermansson Adler, Magnus. *Historieundervisningens byggstenar*, Liber, Stockholm, 2004

²⁹ Marton, Ference och Booth, Shirley, *Om lärande*, Studentlitteratur, Lund, 2000

³⁰ Hermansson Adler, Magnus, *Historieundervisningens byggstenar*, Liber, Stockholm, 2004

Men finns det verkligen en entydig definition på vad som menas med historiemedvetande? Inom grundskolan säger kursplanen:

- Skolan skall i sin undervisning sträva efter att eleven förvärvar ett historiemedvetande, som underlättar tolkningen av händelser och skeenden i nutiden och skapar en beredskap inför framtiden ³¹.

Gymnasieskolans kursplan definierar det inte alls ytterligare. Hermansson Adler frågar sig vidare om begreppet har någon betydelse över huvud taget. Detta mot bakgrund att ingen forskning systematiskt har visat på detta. Att däremot begreppet påverkar och har betydelse råder det inga tvivel om. I grund och botten finns det så kallade orsak-verkan-sambandet och där måste eleven vara medveten om det historiska förloppet, för att kunna se ett resultat, spekulera i potentiella framtidsscenarier så måste eleven kunna teckna en bakgrund. Och här kommer kärnan, ett möjligt svar på varför inte begreppet "historiemedvetande" är tydligt medvetandegjort ännu. Själva utvecklandet av eleven sker genom samtal med lärare och klasskamrater och denna inställning att under demokratiska former ha en dialog har varit helt dominerande inom samhällsorienterande ämnen i Sverige. Hermansson Adler är inne på att detta kan vara en förklaring, att inte begreppet tar ställning till i vilken mån eleven är aktiv i kunskapsprocessen eller inte ³².

3.1.2 Historiemedvetande i framtiden

Klas Göran Karlsson hävdar utifrån sin gedigna erfarenhet på området att de viktigaste begreppen i att levandegöra historiemedvetenheten idag är "analytisk mångfald", "komplexitet" och "källkritik". Ju mer dessa tillämpas, ju högre kvalitet menar han att historieundervisningen får. Vidare konstaterar han att historiemedvetenheten har mycket lite med enskilda historiska fakta att göra. Snarare är det så att historia behövs för att skapa identiteter, konstatera att vi människor *är* historia och att vi *gör* historia. Medvetandeprocessen står i första hand i koppling till vad som är meningsskapande och människors orientering och detta är långt ifrån synonymt med det vetenskapliga förhållningssättet, utan snarare synonymt med vad vi uppfattar som existens, identitet och moral. Om jag ska lyssna till historiefilosoferna ³³. Niklas Ammert frågar sig i slutet av Karlssons bok om man kan påverka och kvalificera någon elevs historiemedvetande genom undervisningen. Hittills så har didaktisk forskning visat att det mesta intaget av historia sker utanför skolans och universitetens väggar. Vad är det då som har påverkat eleverns historiemedvetande? Ammert anger filmer, spel och romaner här. Samma görs som jag tidigare visat i den omfattande "Youth and history-undersökningen", som också proklamerade läroboken som dominerande i dagens historieundervisning ³⁴.

3.2 Historiebruk

Inom den svenska förståelsen av historia är det mest lärare inom skola och universitet samt museipersonal som arbetar för att hitta ny historia. Karlsson är inne på den så kallade "nedsippningsteorin", där den vetenskapliga kunskapen sipprar ner på de som är

³¹ http://www.skolverket.se/forskola-och-skola/2.620/2.5025/subjectkursinfo.htm?tos=SPECIAL_SCHOOL_FOR_PUPILS_WITH_IMPAIRED_HEARING_GR_2000&subjectCode=HI&code=GRSPLAR2000

³² Hermansson Adler, Magnus, *Historieundervisningens byggstenar*, Liber, Stockholm, 2004

³³ Karlsson, Klas-Göran, Zander Ulf, *Historien är nu – En introduktion till historiedidaktiken*, Studentlitteratur, Lund, 2009

³⁴ Ibid, sid. 293-294.

mest behövande av den. Detta har inte saknat sina kritiker. Filosofen Friedrich Nietzsche tycker att det varit olyckligt att historien har blivit beroende av livet, när istället livet är det som behövs för att historia ska kunna fungera. Han ser stora problem i att det vetenskapliga förnuftet hindrar historien från just den del och det liv, som gör att den kan existera. Vidare förklarar Karlsson att Nietzsches tankar inte spelat någon större roll i det historiedidaktiska tänkandet. Tittar vi istället på den senare tidens samhällsutveckling så har den visat att det går att bruka historien på flera olika sätt, där endast det vetenskapliga är ett av dem. Klas-Göran Karlsson tar fram ett typologiskt tänkande, där han presenterar flera historiebruk och han utesluter inte att dessa kan överlappa varandra. Ett par av dessa bruk är intressanta att titta närmare på. Så är fallet för det ”existensiella historiebruket”, där fokus är på ett behov av att minnas. Detta historiebruk är av en privat karaktär och med tanke på vad beroende vi människor är av identitet och grupptillhörighet, så kan det mycket väl handla om sociala konstruktioner vid användandet av det existentiella historiebruket. Samtidigt är vi strängt beroende av de personliga minnena för att få vår senaste historia berättad, liksom förintelseöverlevare och cetera. Inom det ideologiska historiebruket så är de intellektuella och politiska elitgrupperna i fokus. Här finns de absoluta kronologierna, tydliga periodiseringar och svart-vita analyser. Etniska grupper som inte ansetts ha någon rätt till land, har drabbats av etniska rensningar när detta historiebruk har anammats.

Karlsson frågar sig om det finns något bruk av historia som istället kunde kategoriseras som missbruk av historia. Svaret verkar inte vara enkelt, han menar dock att folk sällar sig till de som tror att endast historielärare, museipersonal och historiker brukar historia korrekt och alla andra missbrukar den. Avslutningsvis kommer Karlsson med tankarna att historiebruket blir missbruk om du diskriminerar, stigmatiserar och våldför sig på allmänmänskliga rättigheter ³⁵.

3.3 Tre perspektiv på historieundervisning i praktiken

Hermansson Adler pekar på nyttan att använda sig av film och rörliga medier i syfte att fördjupa sina kunskaper i historia. Kursplanstexterna talar om värdet att behärska medier och kulturhistoria. Eleverna får nya perspektiv och infallsvinklar som öppnar upp för en djupare historisk kunskap genom filmen. Detta genom att analysera filmen ifråga, dess syfte och budskap, samt att kunna se de motsättningar mellan produktionen och samhället den vill måla upp. Hermansson Adler pekar här på att det är en tacksam uppgift för eleverna att granska filminnehållet och se hur olika händelseförlopp skildras ³⁶.

Ett annat perspektiv är att arbeta med historieundervisningen utanför skolan i form av museibesök och exkursioner. Här pekas det på olika upplevelser hos eleven och hur den uppfattar besöket. Författaren anser att ju mer eleven vet innan besöket, desto starkare bör elevens upplevelse bli och desto mer motiverad bör eleven känna sig inför besöket. Likaså är detta en bra metod för att visa på så autentisk historia som möjligt. Platserna kan inbjuda till autentiska miljöer och lyckas man med goda förberedelser få till detta, så ökar också elevens lust att lära betydligt, menar Hermansson Adler ³⁷.

³⁵ Karlsson, Klas-Göran, Zander, Ulf, *Historien är nu – En introduktion till historiedidaktiken*, Studentlitteratur, Lund, 2009

³⁶ Hermansson Adler, Magnus, *Historieundervisningens byggstenar*, Liber, Stockholm, 2004

³⁷ Ibid sid. 183-185.

Rollspelet har länge diskuterats som en viktig del inom historiedidaktisk forskning. Den har under flera roll haft en central position i den svenska skolan. Utgångspunkten i detta skall vara att spelet bör belysa centrala och/eller lokala historiska händelser av ett stort värde och förmedla kunskap om vårt kulturella arv så att eleven kan se historiska sammanhang. På detta sätt utvecklas elevens personliga integritet. Jag bidrar också med förståelse för hur de jag väljer att gestalta levde samt perspektiv på hur det var då jämfört med hur det förhåller sig idag. Rollspel i undervisningen kan te sig på flera olika sätt, menar författaren, beroende på hur fria ramarna är och i vilken mån uppgiften bör begränsas ³⁸.

3.4 Genusteori

I en av statens offentliga utredningar (SOU 2020:51) skriver författaren Ingrid Wernersson i Delegationen för jämställdhet i skolan om könsskillnader i skolprestationer och vad det finns för idéer om orsaker till detta. Wernersson är professor i pedagogik och har sammanställt den pedagogiska forskningens förklaringar till att flickor som grupp presterar bättre i skolan än pojkar. Framkommer tydligt gör att det pågår en ”antipluggkultur” hos pojkar, som hellre tillgodogör sig kunskap på andra sätt än i en traditionell undervisning. Många av pojkarna är rädda att bli stämplade som än det ena, än det andra, om de väljer att sitta och plugga som flickorna gör. Man har under längre tid fört en diskussion som rör om flickor och pojkar skall undervisas tillsammans eller ej och att flickor och pojkar tillgodogör sig kunskap på olika sätt ³⁹. Intressant är att se vilka skillnader det kan finnas i flickor och pojkars attityder i min egen population till att tillgodogöra sig specifikt ämnet historia.

4 Metod

4.1 Val av metod

Staffan Stukat beskriver i sin bok ”Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap” problemet att det ibland oreflekterat väljs en metod som kan tyckas passa in på sitt valda undersökningsområde. Han nämner att det ofta vilar fasta ”metodtraditioner” på de olika institutionerna och att intervjun oftast är den metod som forskaren spontant ser som första alternativ. Stukat upplever ibland intervjun som slentrianmässig och fantasilös i brist på annat. För mitt valda område passar inte intervjun som metod in. Arbetet hade då blivit alldeles för omfattande, eftersom jag behöver få in en mycket större spridning på min datamängd än vad antalet intervjuer skulle tillåta rent tidsmässigt. Stukat tar vidare upp att varje intervju tar cirka en timme och det tar ungefär tre timmar att transkribera och sammanställa i efterhand. Dessutom finns det många problem med objektiviteten vid genomförandet av intervjuer. Betydelsen av hur frågor ställs, med vilka betoningar, sättet de formuleras, avgör vilken typ av information som forskaren får in. Intervjuaren ger bias åt resultatet. Det är viktigt

³⁸ Hermansson Adler, Magnus, *Historieundervisningens byggstenar*, Liber, Stockholm, 2004

³⁹ Wernersson, Inga, *Delegationen för jämställdhet i skolan*. Utbildningsdepartementet. Statens offentliga utredningar (SOU 2020:51) 2 juli 2010

att utveckla sina begrepp tydligt och intervjun måste med ytterst noggrannhet metodbestämmas innan⁴⁰. Precis som vid valet av enkät finns det ett stort tolkningsutrymme vid för öppna frågeställningar.

Metoden observation har jag valt bort, då den mest används för att mäta det som människor faktiskt gör, inte det de säger att det gör. Mitt valda område kan inte mätas med blotta ögat som en observerande part i ett klassrum, utan kräver konkreta och tydliga svar. Fördelen med observation är att både verbala och icke-verbala beteenden kan studeras, dock så är det ingenting som jag finner motiverat för denna studie⁴¹.

Ambitionen med denna undersökning är att få en i den mån så tydlig bild av resultatet som möjligt i min population. Stukat hävdar att jag bör ha en undersökningsgrupp där resultatet inte enbart begränsas till vara representativt just för den gruppen, utan även kan generaliseras för en större grupp. Detta kommer jag att sträva efter i min undersökning, där jag tror att flera andra studerande i historia på liknande gymnasieprogram delar de tankarna som mina elever kommer att lämna ifrån sig⁴². Jag kommer använda mig av enkäten som metod för min undersökning.

4.2 Om enkäten som metod och kritik mot densamme

Min vetenskapliga metod i denna studie är enkäter. Vid användandet av denna metod finns det flera aspekter som jag behöver ha i beaktande, ett par av dem anser jag vara nödvändiga att belysa här. Viktigt är att enkäterna behandlas med anonymitet och att de ser till själva syftet med undersökningen, att de mäter det de avser att mäta. Det är också viktigt att informationen behandlas på ett konfidentiellt sätt, att respondenterna av enkäten känner sig trygga att svara ärligt. Respondenterna av enkäten har också rätt att ha insyn i själva studien och ta del av resultatet av den samme. Om vi tittar lite närmare på själva enkäten, så kan enkäter vara uppbyggda på lite olika sätt beroende på vilken typ av faktamängd jag vill ska komma fram. Ju mer strukturerad en fråga är, desto lättare blir det att analysera den. Frågorna i en enkät kan vara öppna eller mer slutna i sin karaktär. Vid öppna frågor är det en större faktamängd som jag vill ha in, nackdelen är att respondenten får möjlighet att sväva iväg från kring själva frågeställningen, det blir svårt att avgränsa mängden information. Fördelen om frågorna är mer slutna är att det blir enklare att sammanställa, men å andra sidan kan forskaren gå miste om annars värdefull information som kan komma fram om respondenten får använda fria ord. Något annat som man bör ta i beaktande är att undvika ledande frågor. Resultatet i en studie kan bli missvisande om frågorna är formulerade på ett sådant sätt då exempelvis känsloladdade ord finns med i formuleringen⁴³. En negativ aspekt rörande enkät som metod är det bortfall som ofta är gällande. Det är önskvärt att så många som möjligt kan svara på enkäten, men om jag som forskare inte har möjlighet att dela ut enkäten vid flera olika tillfällen är risken stor att jag inte kommer att nå ut till alla respondenter. Jag måste ha med i åtanke när jag genomför min studie att det kommer att bli ett visst bortfall, som i ett oturligt fall kan påverka resultatet av min undersökning.

⁴⁰ Stukat, Staffan. *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Studentlitteratur, Lund, 2011

⁴¹ Ibid.

⁴² Ibid, sid. 63.

⁴³ Bell, Judith, *Introduktion till forskningsmetodik*, Studentlitteratur, Lund, 2000

4.3 Etiska regler

Jag nämnde att deltagande i enkäten ska behandlas konfidentiellt. Enkäten görs utan att eleven behöver uppge sitt namn. Den enda information eleverna lämnar ut är vilken årskurs de studerar och vilket kön de har. Jag har ändå försökt att tillgodose det mest grundläggande individskyddskravet, i form av att alla i studien har informerats exakt om vilket syfte studien har och att deltagandet är frivilligt. (Informationskravet.) Vidare har jag delgivit mina respondenter ”samtyckeskravet”, då de har haft möjlighet att inte fullfölja/avbryta enkäten om de inte finner det motiverande. Samtliga respondenter är äldre än 15 år, så målsman behöver inte kopplas in. Det finns heller inga etiska eller känsliga aspekter i enkäten. De vet att information behandlas konfidentiellt, trots att de inte uppgett några personuppgifter, konfidentialitetskravet, och slutligen har jag förtydligat att enkäten görs i forskande syfte, den kommer inte att användas i något annat sammanhang än i detta examensarbete, lånas ut till någon eller nyttjas i kommersiella sammanhang (Nyttjandekravet)⁴⁴.

4.4 Uppbyggnad och procedur

Jag har som tidigare framkommit varit intresserad av vad det är som intresserar ungdomar mest i historieundervisningen samt vad de finner mest relevant. Vidare vill jag ta reda på hur mina respondenter vill arbeta med historieämnet. Därför valde jag helt enkelt att ställa frågan; ”Vilket av följande områden tycker du är allra *mest intressant* att läsa om i Historia?” Jag valde att dela upp frågan i tre delområden, eleverna fick alltså svara utifrån ett globalt, ett nationellt och ett lokalt perspektiv. På samma sätt fick de svara på frågeställningen; ”Vilket av följande områden tycker du är *viktigast* att läsa om i historia” utifrån de tidigare nämnda perspektiven. Jag valde att ta med väletablerade kronologiska områden, som länge använts i historieundervisningen. Uppdelningen är sedan länge vedertagen. ”*De första spåren av människan och arkeologi*”, ”*De antika spåren fram till 800-talet då människan börjar bygga civilisationer*”, ”*Medeltiden*”, ”*15-1600-talen*”, ”*Revolutionernas tid och 1800-talet*”, ”*Världskrigen*” samt ”*Nutidshistoria från 1945 och framåt.*” Eleverna uppmanades att välja **endast ett** alternativ av dessa. Efter att ha fått dessa konkreta svar, ställde jag frågan; ”På vilket sätt känns det som att just Du inspireras av ämnet Historia? Här fick de tio olika alternativ att välja på genom att ringa in just de inspirationskällor de tyckte passade in bäst på dem själva. De fick rangordna dessa i en skala ett (1) till tre (3), där ett är den inspirationskälla de föredrar helst. Jag har valt dessa olika alternativ utifrån vad tidigare forskning på området har visat, samt vad jag själv tidigare noterat är intressanta metoder att arbeta med i undervisningen. Eleverna fick som alternativ böcker/tidskrifter, historiska dokumentärer, rollspel, filmer med historisk anknytning och så vidare. Även att lyssna på äldre släktingar, ta del av bakgrunder till historiska byggnadsverk, lokalhistoria i sin egen omgivning et cetera. Här fanns också utrymme att helt fritt skriva vad som intresserar eleverna. Vad finns det för olika vägar som gör att just Du blir intresserad av det förflutna?” Avslutningsvis ställde jag en kontrollfråga, där jag ville se hur medvetna eleverna själva är att de är en del av hela det historiska förloppet. Jag frågade på vilket sätt de kan se sina egna avtryck och hur de har påverkat historien, samt kommer att påverka den.

Vid färdigställandet av min enkät försökte jag ta hänsyn till flera olika aspekter. Vissa

⁴⁴ Stukat, Staffan. *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*, Studentlitteratur, Lund, 2011

frågeställningar rörde huruvida enkäten var lättöverskådlig och tydlig eller inte. Jag kommer att arbeta med bundna frågor, just för att jag avser att få så konkreta svar som möjligt på mina frågor. Vid ett par frågor i enkäten finns det möjlighet att utveckla sitt svar något, vilket behövs för att kunna svara på mina frågeställningar rörande elevers självbild i historien samt vad mer de kan tänkas önska av undervisningen. Jag har varit noga med att göra enkäten så överskådlig och lättläst som möjligt. Vidare har jag instruerat mina valda klasser noggrant vad som menas med begreppen innan de börjat fylla i enkäten. De har suttit i ett klassrum och under tysta, icke stressande omständigheter ägnat enkäten tid, så inget som kan ge bias åt resultaten var märkbart.

4.5 Urval och avgränsning

Jag har valt att begränsa mitt urval till fyra klasser i årskurs 3, samt fyra klasser i årskurs 1. Detta för att kunna se inbördes skillnader och likheter mellan grupperna, samt om det finns någon skillnad i intresse samt syn på tillvägagångssätt mellan årskurserna. På så sätt räknar jag med att få in närmare 200 enkäter totalt. I mitt urval är det jämnt fördelat mellan pojkar och flickor. Jag har här tänkt att försöka se skillnader och likheter även mellan könen. Eleverna är spridda mellan olika samhällsvetenskapliga inriktningar inom sina program, alla med en studieförberedande möjlighet. Jag har genomfört enkäterna vid två olika tillfällen för att få så stort deltagande som möjligt. Fler elever hade inneburit större faktamängd att analysera, frågan är om en större population hade levererat ett mer rättvisande resultat eller inte. Det är min lilla mängd som är intressant att jämföra mot tidigare forskning.

5 Undersökning och resultat

Sammanlagt har 187 elever svarat. Av dessa går 92 i årskurs tre och 95 i åk ett. Av de i årskurs tre är 45 män och 47 kvinnor. I årskurs ett är 49 män och 46 kvinnor.

Mitt bortfall är sju individer i årskurs tre och åtta individer i årskurs ett. Jag genomförde enkäterna i samband med ett par lektionsstarter, då respondenterna befann sig i helklass. Jag upprepade mina besök ett par tillfällen, men ändå nådde inte enkäten ut till samtliga. Vid analys av mitt bortfall i denna enkätundersökning spelar ett par faktorer in. Den ena är sjukdom, den andra är ogiltig frånvaro från lektionerna i fråga samt två elever i årskurs ett som vägrade delta. Jag kan inte se hur detta kan ha påverkat min undersökning negativt, även om jag fick in 15 enkätsvar färre än beräknat.

Jag kommer nu att presentera mina resultat i tabellform, där jag börjar med vad mina respondenter ansåg som ”mest intressant” utifrån de tre alternativen globalt, nationellt och lokalt. Jag kommer först att presentera resultaten för *samtliga* elever på respektive alternativ, därefter *uppdelningen mellan män och kvinnor* och slutligen *skillnaden mellan årskurs tre och årskurs ett*. På samma sätt kommer jag sedan att presentera mina resultat över vad eleverna anser är ”viktigast” i historieundervisningen.

Vidare presenterar jag resultaten för hur eleverna blir inspirerade av historia. Där gör jag en uppdelning mellan kvinnor och män i årskurs tre och presenterar sedan det totala resultatet i årskurs tre. På samma sätt presenterar jag sedan årskurs ett och jag avslutar därefter med det totala resultatet från alla mina respondenter kring vad som inspirerar mina elever.

5.1 Mest intressant

Tabell 1. Mest intressant utifrån ett globalt perspektiv, samtliga.

Epok	Man, åk 3	Kvinna, åk 3	Man, åk 1	Kvinna, åk 1
De första spåren av människan/arkeologi	13	11	1	14
De antika åren fram till 800-talet då människan börjar bygga civilisationer	3	1	1	3
Medeltiden	3	3	13	2
15-1600talen	-	-	1	1
Revolutionernas tid och 1800-talet	-	2	1	-
Världskrigen	23	38	19	19
Nutidshistoria	3	-	13	7

Totalt sett så är det en överhängande majoritet som i detta perspektiv anser att världskrigen är det mest intressanta området i historieundervisningen. Det är totalt sett männen som intresserar sig mest för den epoken, hela 61 elever i årskurs tre respektive 38 elever i årskurs ett, var mest intresserade av att studera världskrigen utifrån ett globalt perspektiv. Ett visst intresse för de första spåren av människan på jorden gjorde också ett tydligt avtryck i min statistik. En annan intressant iakttagelse är att männen har

större intresse för medeltiden globalt än vad kvinnorna verkar ha. 15 och 1600-talen märks knappt alls i statistiken här.

Tabell 2. Mest intressant utifrån ett nationellt perspektiv, samtliga.

Epok	Man, åk 3	Kvinna, åk 3	Man, åk 1	Kvinna, åk 1
De första spåren av människan/arkeologi	11	4	1	12
De antika åren fram till 800-talet då människan börjar bygga civilisationer	2	1	2	1
Medeltiden	2	5	9	8
15-1600-talen	2	1	9	9
Revolutionernas tid och 1800-talet	-	1	2	-
Världskrigen	20	31	24	13
Nutidshistoria	8	4	2	3

Även här är det världskrigen som är överlägset störst. 44 män respektive kvinnor hävdar att det är mest intressant att studera utifrån ett nationellt perspektiv. Totalt 51 elever i årskurs tre och 37 i årskurs ett har uppgett detta. Även i denna kategori finns ett visst intresse för de första spåren av människan och arkeologi. Medeltiden är fortfarande intressant, men med en märkbar övervikt för årskurs ett gentemot årskurs tre. En slående låg siffra har intresset för revolutionernas tid utifrån ett nationellt (Sveriges) perspektiv. En annan siffra värd att observera är deltagarnas betydligt större intresse för tiden 15 och 1600-talet i årskurs ett gentemot årskurs tre.

Tabell 3. Mest intressant utifrån ett lokalt perspektiv, samtliga.

Epok	Man, åk 3	Kvinna, åk 3	Man, åk 1	Kvinna, åk 1
De första spåren av människan/arkeologi	3	3	-	15
De antika åren fram till 800-talet då människan börjar bygga civilisationer	-	-	3	4
Medeltiden	15	14	9	14
15-1600-talen	1	1	9	7
Revolutionernas tid och 1800-talet	7	1	3	1
Världskrigen	13	8	21	3
Nutidshistoria	6	20	4	2

Lokalt sett så blir resultaten kring vad eleverna uppfattar som mest intressant något annorlunda. Här framkommer nutidshistorien som tongivande. Världskrigen utifrån ett lokalt perspektiv är fortfarande intressant, men inte alls i samma utsträckning som i de andra perspektiven och framför allt inte hos de kvinnliga eleverna. Medeltiden som tidsepok kommer även fram tydligare bland både män och kvinnor här. Kvinnorna verkar mer intresserade av nutidshistorien på det lokala planet än för världskrigen.

Tabell 4. Mest intressant utifrån ett *globalt* perspektiv, män och kvinnor

Epok	Man totalt	Kvinna totalt
De första spåren av människan/arkeologi	14	25
De antika åren fram till 800-talet då människan börjar bygga civilisationer	4	4
Medeltiden	16	5
15-1600talen	1	1
Revolutionernas tid och 1800-talet	1	2
Världskrigen	42	57
Nutidshistoria	16	7

Tabell 5. Mest intressant utifrån ett *nationellt* perspektiv, män och kvinnor.

Epok	Man totalt	Kvinna totalt
De första spåren av människan/arkeologi	12	16
De antika åren fram till 800-talet då människan börjar bygga civilisationer	4	2
Medeltiden	11	13
15-1600talen	11	10
Revolutionernas tid och 1800-talet	2	1
Världskrigen	44	44
Nutidshistoria	10	7

Tabell 6. Mest intressant utifrån ett *lokalt* perspektiv, män och kvinnor.

Epok	Man totalt	Kvinna totalt
De första spåren av människan/arkeologi	3	18
De antika åren fram till 800-talet då människan börjar bygga civilisationer	3	4
Medeltiden	24	28
15-1600talen	10	8
Revolutionernas tid och 1800-talet	10	2
Världskrigen	34	11
Nutidshistoria	10	22

Tabell 7. Mest intressant utifrån ett *globalt* perspektiv, årskurs 3 och årskurs 1.

Epok	Åk 3 totalt	Åk 1 totalt
De första spåren av människan/arkeologi	24	15
De antika åren fram till 800-talet då människan börjar bygga civilisationer	4	4
Medeltiden	6	15
15-1600talen	0	2
Revolutionernas tid och 1800-talet	2	1
Världskrigen	61	38
Nutidshistoria	3	20

Tabell 8. Mest intressant utifrån ett *nationellt* perspektiv, åk. 3 och åk. 1

Epok	Åk 3 totalt	Åk 1 totalt
De första spåren av människan/arkeologi	15	13
De antika åren fram till 800-talet då människan börjar bygga civilisationer	3	3
Medeltiden	7	17
15-1600talen	4	18
Revolutionernas tid och 1800-talet	1	2
Världskrigen	51	37
Nutidshistoria	12	5

Tabell 9. Mest intressant utifrån ett *lokalt* perspektiv, årskurs 3 och årskurs 1.

Epok	Åk 3 totalt	Åk 1 totalt
De första spåren av människan/arkeologi	6	15
De antika åren fram till 800-talet då människan börjar bygga civilisationer	0	7
Medeltiden	29	23
15-1600talen	2	18
Revolutionernas tid och 1800-talet	8	4
Världskrigen	21	14
Nutidshistoria	26	6

5.2 Viktigast

Tabell 10. Viktigast utifrån ett globalt perspektiv, samtliga.

Epok	Man, åk 3	Kvinna, åk 3	Man, åk 1	Kvinna, åk 1
De första spåren av människan/arkeologi	5	13	1	12
De antika åren fram till 800-talet då människan börjar bygga civilisationer	5	1	2	-
Medeltiden	1	1	4	7
15-1600talen	-	-	1	-
Revolutionernas tid och 1800-talet	15	2	1	-
Världskrigen	19	26	36	15
Nutidshistoria	-	4	4	12

När jag kommer till vad som verkar vara viktigast för eleverna ur ett globalt perspektiv är det en överhängande majoritet som menar att världskrigen är viktigast. Både bland män och kvinnor. För flera av de kvinnliga eleverna är de första spåren av människan tydligt viktigast. Märkbart här är att revolutionernas tid och 1800-talet utifrån ett globalt perspektiv seglar upp och anses som viktigt bland flera manliga elever. Nutidshistorien anses vara betydligt viktigare hos de kvinnliga eleverna än hos de manliga.

Tabell 11. Viktigast utifrån ett nationellt perspektiv, samtliga.

Epok	Man, åk 3	Kvinna, åk 3	Man, åk 1	Kvinna, åk 1
De första spåren av människan/arkeologi	3	4	-	14
De antika åren fram till 800-talet då människan börjar bygga civilisationer	-	-	4	3
Medeltiden	4	6	2	4
15-1600talen	-	-	3	2
Revolutionernas tid och 1800-talet	7	3	8	2
Världskrigen	31	34	32	20
Nutidshistoria	-	-	-	1

En bred majoritet av mina respondenter hävdar att världskrigen är det allra viktigaste utifrån ett nationellt perspektiv. Fortfarande anser flera av de kvinnliga eleverna att de första spåren i mänskligheten är viktigast även på ett nationellt plan och det är i detta fall de kvinnliga eleverna i årskurs ett som sticker ut. 15-1600talet anses tydligen vara mindre viktigt även här och revolutionernas tid och 1800-talet intresserar också nationellt framför allt manliga elever.

Tabell 12. Viktigast utifrån ett lokalt perspektiv, samtliga.

Epok	Man, åk 3	Kvinna, åk 3	Man, åk 1	Kvinna, åk 1
De första spåren av människan/arkeologi	5	1	14	11
De antika åren fram till 800-talet då människan börjar bygga civilisationer	-	1	3	5
Medeltiden	9	6	4	9
15-1600talen	2	1	3	2
Revolutionernas tid och 1800-talet	-	-	5	3
Världskrigen	29	33	16	12
Nutidshistoria	-	5	4	4

Den kanske tydligaste observationen är att de första spåren av människan anses mycket viktigare att lära sig för eleverna i årskurs ett, gentemot eleverna i årskurs tre. De allra flesta som tycker den epoken är viktigast går i årskurs ett. Fortfarande anses världskrigen vara det viktigaste området för samtliga, men en betydande övervikt för årskurs tre här. Både män och kvinnor som tycker att det är lika viktigt. Medeltiden är en epok som flera elever både i årskurs ett och årskurs tre tycker är viktigt utifrån ett lokalt perspektiv.

Tabell 13. Viktigast utifrån ett *globalt* perspektiv, män och kvinnor.

Epok	Man totalt	Kvinna totalt
De första spåren av människan/arkeologi	6	25
De antika åren fram till 800-talet då människan börjar bygga civilisationer	7	1
Medeltiden	5	8
15-1600talen	1	0
Revolutionernas tid och 1800-talet	16	2
Världskrigen	55	41
Nutidshistoria	4	16

Tabell 14. Viktigast utifrån ett *nationellt* perspektiv, män och kvinnor.

Epok	Man totalt	Kvinna totalt
De första spåren av människan/arkeologi	3	18
De antika åren fram till 800-talet då människan börjar bygga civilisationer	4	3
Medeltiden	6	10
15-1600talen	3	2
Revolutionernas tid och 1800-talet	15	5
Världskrigen	63	54
Nutidshistoria	0	1

Tabell 15. Viktigast utifrån ett *lokalt* perspektiv, män och kvinnor.

Epok	Man totalt	Kvinna totalt
De första spåren av människan/arkeologi	19	12
De antika åren fram till 800-talet då människan börjar bygga civilisationer	3	6
Medeltiden	13	15
15-1600talen	5	3
Revolutionernas tid och 1800-talet	5	3
Världskrigen	45	45
Nutidshistoria	4	9

Tabell 16. Viktigast utifrån ett *globalt* perspektiv, årskurs 3 och årskurs 1.

Epok	Åk 3 totalt	Åk 1 totalt
De första spåren av människan/arkeologi	18	13
De antika åren fram till 800-talet då människan börjar bygga civilisationer	6	2
Medeltiden	2	11
15-1600talen	0	1
Revolutionernas tid och 1800-talet	17	1
Världskrigen	45	51
Nutidshistoria	4	13

Tabell 17. Viktigast utifrån ett *nationellt* perspektiv, årskurs 3 och årskurs 1.

Epok	Åk 3 totalt	Åk 1 totalt
De första spåren av människan/arkeologi	7	14
De antika åren fram till 800-talet då människan börjar bygga civilisationer	0	7
Medeltiden	10	6
15-1600talen	0	5
Revolutionernas tid och 1800-talet	10	10
Världskrigen	65	52
Nutidshistoria	0	1

Tabell 18. Viktigast utifrån ett lokalt perspektiv, årskurs 3 och årskurs 1.

Epok	Åk 3 totalt	Åk 1 totalt
De första spåren av människan/arkeologi	6	25
De antika åren fram till 800-talet då människan börjar bygga civilisationer	1	8
Medeltiden	15	13
15-1600talen	3	5
Revolutionernas tid och 1800-talet	0	8
Världskrigen	62	26
Nutidshistoria	5	8

5.3 Hur elever inspireras av Historia och vad de finner mest intressant

Tabell 19. Kvinnors i årskurs 3 rangordning av vad som inspirerar dem mest vid intag av historiekunskaper. Första hand inspirerar mest, sedan följer deras andra och tredjehandsval.

	1:a	2:a	3:e
”Jag tycker det är intressant att läsa historiska böcker/tidskrifter”	1	1	8
”Jag tycker det är intressant att titta på historiska dokumentärer”	8	6	12
”Jag är intresserad av rollspel som har en historisk förklaring”	2	3	4
”Jag tycker det är intressant att lyssna på äldre släktingar och deras berättelser om hur det var förr i tiden”	14	5	2
”Jag tycker det är intressant att se på film som utspelar sig under tidigare historiska epoker”	7	6	3
”Jag tycker det är intressant att ta del av den historiska bakgrunden till de stora nyheterna jag tar del av via Internet/TV och dagstidningar.”	3	6	4
”Jag blir intresserad av hur saker och ting var förr, när jag runt om i världen ser gamla historiska byggnader osv, som påminner mig om det förflutna.”	4	6	2
”Jag blir intresserad när jag rör mig i min egen stad och funderar kring hur olika byggnader och miljöer kommit till.”	2	5	4
”Jag är intresserad av hur mina förfäder som verkade i samma del av landet som jag, upplevde <i>sin</i> tillvaro förr.	2	9	6
Annat; ”Vad som har gjort oss till det vi är idag”	4	0	2
”Hur saker för hundra år sedan, konkret påverkar oss idag”			
”Hur det var under Hitlers tid, vad som hände med människorna som han hade tagit i koncentrationsläger”			
”Revolutionerna. Mest intressant att se hur de har påverkat världen vi lever i idag”			
”Hur allting har sett ut i staden, hur var bion förr och hur såg det ut med reklam”			
”Jag hatar historia.”			

Det uppkommer ingen överdrivet entydig bild av vad kvinnor i årskurs tre inspireras mest av, men flera tycker att det är intressant att lyssna till äldre släktingar och deras berättelser om hur det var förr i tiden. Flera har även valt att ”titta på historiska dokumentärer” och ”se på film som utspelar sig under tidigare historiska epoker.” Sammanlagt 17 kvinnor i årskurs tre har i första, andra eller tredje hand uppgett att de är intresserade av att lyssna till sina förfäder som verkade i samma del av landet som de.

Tabell 20. Mäns i årskurs 3 rangordning av vad som inspirerar dem mest vid intag av historiekunskaper. Första hand inspirerar mest, sedan följer deras andra och tredjehandsval.

	1:a	2:a	3:e
”Jag tycker det är intressant att läsa historiska böcker/tidskrifter”	3	3	12
”Jag tycker det är intressant att titta på historiska dokumentärer”	15	11	3
”Jag är intresserad av rollspel som har en historisk förklaring”	9	2	0
”Jag tycker det är intressant att lyssna på äldre släktingar och deras berättelser om hur det var förr i tiden”	0	0	6
”Jag tycker det är intressant att se på film som utspelar sig under tidigare historiska epoker”	5	11	4
”Jag tycker det är intressant att ta del av den historiska bakgrunden till de stora nyheterna jag tar del av via Internet/TV och dagstidningar.”	8	4	0
”Jag blir intresserad av hur saker och ting var förr, när jag runt om i världen ser gamla historiska byggnader osv, som påminner mig om det förflutna.”	2	7	3
”Jag blir intresserad när jag rör mig i min egen stad och funderar kring hur olika byggnader och miljöer kommit till.”	2	3	4
”Jag är intresserad av hur mina förfäder som verkade i samma del av landet som jag, upplevde <i>sin</i> tillvaro förr.	0	6	8
Annat;	2	0	5
”Rom”			
”Förintelsen, få läsa om vad som hände och bakgrunden till det.”			
”USA:s makt”			
”Krig”			
”Världskrigen helt klart”			
”Mest religion och mytologi”			
”Nazism och kommunism.”			

Här framträder det mycket tydligt att det är de historiska dokumentärerna som anses mest intressant som inspirationskälla. Flera män har också uppgett att se på ”film som utspelar sig under tidigare historiska epoker” samt att ”läsa historiska böcker och tidskrifter.” Under rubriken ”Annat” har männen uppgett epoker och händelser som mest kretsar kring makt och världskrig.

Tabell 21. Total rangordning av vad som inspirerar eleverna i årskurs 3 mest vid intag av historiekunskaper. Första hand inspirerar mest, sedan följer deras andra och tredjehandsval.

	1:a	2:a	3:e
”Jag tycker det är intressant att läsa historiska böcker/tidskrifter”	4	4	20
”Jag tycker det är intressant att titta på historiska dokumentärer”	23	17	15
”Jag är intresserad av rollspel som har en historisk förklaring”	11	5	4
”Jag tycker det är intressant att lyssna på äldre släktingar och deras berättelser om hur det var förr i tiden”	14	5	8
”Jag tycker det är intressant att se på film som utspelar sig under tidigare historiska epoker”	12	17	7
”Jag tycker det är intressant att ta del av den historiska bakgrunden till de stora nyheterna jag tar del av via Internet/TV och dagstidningar.”	11	8	4
”Jag blir intresserad av hur saker och ting var förr, när jag runt om i världen ser gamla historiska byggnader osv, som påminner mig om det förflutna.”	6	13	5
”Jag blir intresserad när jag rör mig i min egen stad och funderar kring hur olika byggnader och miljöer kommit till.”	4	8	8
”Jag är intresserad av hur mina förfäder som verkade i samma del av landet som jag, upplevde <i>sin</i> tillvaro förr.	2	15	14
Annat; Se tidigare tabell.	6	0	7

Överlägset mest totalt sett, inspireras årskurs tre av att titta på historiska dokumentärer, där 55 stycken av mina respondenter svarat så på antingen första, andra eller tredje plats. På samma sätt anser 36 elever att ”se på film som utspelar sig under tidigare historiska epoker” inspirera mest för intag av historia. Inte lika många svarade i *första hand* att de var intresserade av hur deras förfäder som verkat i samma del av landet som de själva upplevde sin tillvaro förr, men desto fler i andra och tredje hand. Totalt 31 elever i årskurs tre valde detta bland vad de inspireras mest av vid intag av historiekunskaper.

Tabell 22. Kvinnors i årskurs 1 rangordning av vad som inspirerar dem mest vid intag av historiekunskaper. Första hand inspirerar mest, sedan följer deras andra och tredjehandsval.

	1:a	2:a	3:e
”Jag tycker det är intressant att läsa historiska böcker/tidskrifter”	7	3	4
”Jag tycker det är intressant att titta på historiska dokumentärer”	5	3	7
”Jag är intresserad av rollspel som har en historisk förklaring”	8	11	9
”Jag tycker det är intressant att lyssna på äldre släktingar och deras berättelser om hur det var förr i tiden”	9	3	4
”Jag tycker det är intressant att se på film som utspelar sig under tidigare historiska epoker”	10	7	4
”Jag tycker det är intressant att ta del av den historiska bakgrunden till de stora nyheterna jag tar del av via Internet/TV och dagstidningar.”	1	4	0
”Jag blir intresserad av hur saker och ting var förr, när jag runt om i världen ser gamla historiska byggnader osv, som påminner mig om det förflutna.”	3	5	4

”Jag blir intresserad när jag rör mig i min egen stad och funderar kring hur olika byggnader och miljöer kommit till.”	0	4	2
”Jag är intresserad av hur mina förfäder som verkade i samma del av landet som jag, upplevde <i>sin</i> tillvaro förr.	1	6	9
Annat;	2	0	3
”Ingen aning”			
”Riddare och korståg”			
”Hur våran jord förändras. Hur snabbt det går och varför vi inte gör något av vad vi kan göra.?”			
”Typer av historier t ex berättelser eller liknande”			
”Att resa ut och se historiska saker och att höra om hur det var i min omgivning förr.”			

Flera kvinnor i årskurs ett inspireras av ”rollspel som har en historisk förklaring.” Totalt har 28 kvinnliga elever i årskurs ett uppgett i första andra eller tredje hand att detta är en viktig inspirationskälla. Flera uppger också att ”lyssna på äldre släktingar och deras berättelser om hur det var förr i tiden” är en viktig inspirationskälla. Att ”se på film som utspelar sig under tidigare historiska epoker” framkommer också tydligt. Några ytterligare inspirationskällor framkom också.

Tabell 23. Mäns i årskurs 1 rangordning av vad som inspirerar dem mest vid intag av historiekunskaper. Första hand inspirerar mest, sedan följer deras andra och tredjehandsval.

	1:a	2:a	3:e
”Jag tycker det är intressant att läsa historiska böcker/tidskrifter”	1	4	9
”Jag tycker det är intressant att titta på historiska dokumentärer”	18	8	7
”Jag är intresserad av rollspel som har en historisk förklaring”	11	11	6
”Jag tycker det är intressant att lyssna på äldre släktingar och deras berättelser om hur det var förr i tiden”	1	5	1
”Jag tycker det är intressant att se på film som utspelar sig under tidigare historiska epoker”	4	6	7
”Jag tycker det är intressant att ta del av den historiska bakgrunden till de stora nyheterna jag tar del av via Internet/TV och dagstidningar.”	9	6	3
”Jag blir intresserad av hur saker och ting var förr, när jag runt om i världen ser gamla historiska byggnader osv, som påminner mig om det förflutna.”	2	2	5
”Jag blir intresserad när jag rör mig i min egen stad och funderar kring hur olika byggnader och miljöer kommit till.”	3	7	6
”Jag är intresserad av hur mina förfäder som verkade i samma del av landet som jag, upplevde <i>sin</i> tillvaro förr.	0	0	4
Annat;	0	0	1
”Mycket fakta inom ett specifikt område”			

Här framkommer rollspel i undervisningen som en tydlig inspiratör till intag av historiekunskaper. Hela 28 elever hade med det alternativet i första andra eller tredje hand. Att titta på historiska dokumentärer var en ännu viktigare källa till inspiration.

Här framkommer även lite tankar om den historiska bakgrunden till de stora nyhetshändelserna som eleven tar del av via TV/Internet och tidningar. 18 elever har uppgett i deras högsta gradering att de ser detta som inspirerande att tillgodo se sig kunskap inom historia.

Tabell 24. Elevernas i årskurs 1 totala rangordning av vad som inspirerar dem mest vid intag av historiekunskaper. Första hand inspirerar mest, sedan följer deras andra och tredjehandsval.

	1:a	2:a	3:e
”Jag tycker det är intressant att läsa historiska böcker/tidskrifter”	2	5	17
”Jag tycker det är intressant att titta på historiska dokumentärer”	26	14	19
”Jag är intresserad av rollspel som har en historisk förklaring”	13	14	10
”Jag tycker det är intressant att lyssna på äldre släktingar och deras berättelser om hur det var förr i tiden”	15	10	3
”Jag tycker det är intressant att se på film som utspelar sig under tidigare historiska epoker”	11	12	10
”Jag tycker det är intressant att ta del av den historiska bakgrunden till de stora nyheterna jag tar del av via Internet/TV och dagstidningar.”	12	12	7
”Jag blir intresserad av hur saker och ting var förr, när jag runt om i världen ser gamla historiska byggnader osv, som påminner mig om det förflutna.”	6	8	7
”Jag blir intresserad när jag rör mig i min egen stad och funderar kring hur olika byggnader och miljöer kommit till.”	5	12	10
”Jag är intresserad av hur mina förfäder som verkade i samma del av landet som jag, upplevde <i>sin</i> tillvaro förr.	2	9	10
Annat; Se tidigare tabell.	4	0	3

Totalt sett framträder en tydlig bild av intresset i att titta på historiska dokumentärer. Hela 59 elever i årskurs ett valde denna i första andra eller tredje hand. Nästan hälften i första hand. Även rollspelen med en historisk förklaring ansågs som en stor inspirationskälla till ny historiekunskap, här svarade totalt 37 elever i någon av placeringarna. Faktorer som att lyssna på äldre släktingar framkommer även här tydligt samt att ta del av den historiska bakgrunden till de stora nyheterna genom olika medier. Inspirationen uppkommer också hos flera elever när de funderar kring hur olika byggnader och miljöer uppkommit i deras egen stad.

Tabell 25. Samtligas rangordning av vad som inspirerar dem mest vid intag av historiekunskaper. Första hand inspirerar mest, sedan följer deras andra och tredjehandsval.

	1:a	2:a	3:e
”Jag tycker det är intressant att läsa historiska böcker/tidskrifter”	6	9	37
”Jag tycker det är intressant att titta på historiska dokumentärer”	49	31	34
”Jag är intresserad av rollspel som har en historisk förklaring”	24	19	14
”Jag tycker det är intressant att lyssna på äldre släktingar och deras berättelser om hur det var förr i tiden”	29	15	11
”Jag tycker det är intressant att se på film som utspelar sig under tidigare historiska epoker”	23	29	17

”Jag tycker det är intressant att ta del av den historiska bakgrunden till de stora nyheterna jag tar del av via Internet/TV och dagstidningar.”	23	20	11
”Jag blir intresserad av hur saker och ting var förr, när jag runt om i världen ser gamla historiska byggnader osv, som påminner mig om det förflutna.”	12	21	12
”Jag blir intresserad när jag rör mig i min egen stad och funderar kring hur olika byggnader och miljöer kommit till.”	9	20	18
”Jag är intresserad av hur mina förfäder som verkade i samma del av landet som jag, upplevde <i>sin</i> tillvaro förr.	4	24	24
Annat;	10	0	10

5.3.1 Sammanfattning

När jag så sammanställt all statistik och tar del av slutresultatet kring vad som inspirerar eleverna i årskurs ett och tre mest till intag av historia är resultatet tydligt. Hela 114 av mina totalt 187 tillfrågade respondenter anger på första andra eller tredje plats att de finner mest inspiration i att titta på historiska dokumentärer. Det betyder att över 60 % av alla tillfrågade har med detta alternativ bland sina tre första val. Fördelningen mellan kvinnor och män är förhållandevis jämn, med något fler män som angett detta alternativ. På andra plats, har 69 elever på någon av topplaceringarna uppgett att ”film som utspelar sig under tidigare historiska epoker” är en viktig inspirationskälla. ”Rollspel som har en historisk förklaring” kommer på tredje plats med 57 röster utspridda totalt bland de första tre placeringarna. Värt att påpeka här är att många har svarat dessa ovan tre alternativ tillsammans. Det betyder att koncentrationen har varit stor här. Sannolikheten att nästan samtliga av de tillfrågade eleverna har uppgett något av de ovan presenterade alternativen är också överhängande för båda könen. ”Att lyssna på äldre släktingar och deras berättelser om hur det var förr i tiden”, genererade totalt 55 svar, varav de flesta valde detta alternativ som viktigaste inspirationskällan i första hand. Med nästan identiska resultat kom alternativet ”Jag tycker att det är intressant att ta del av den historiska bakgrunden till de stora nyheterna jag tar del av via Internet/TV och dagstidningar.” På samma plats med totalt 52 röster vardera kom alternativen ”Jag tycker det är intressant att läsa historiska böcker/tidskrifter” och ”Jag blir intresserad av hur mina förfäder som verkade i samma del av landet som jag, upplevde *sin* tillvaro förr. Gemensamt för dessa två, är att de allra flesta eleverna har uppgett detta som andra och tredjehandsalternativ. I den förstnämnda av dem har eleverna nästan bara uppgett böckerna och tidskrifterna som tredje mest inspirerande sätt att inta ny historiekunskap. Inspirationen till att vilja lära sig mer i historieämnet är enligt enkäterna även elevens egna funderingar kring hur byggnader och miljöer kommit till i deras närmiljö, samt när de runt om i världen ser historiska byggnader som påminner dem om det förflutna. Detta inte i samma utsträckning som de andra alternativen, men 47 respektive 45 elever har uppgett just detta, flertalet i andra och tredje hand av vad som inspirerar dem mest vid intag av ny historiekunskap.

5.4 Om sin egen roll och sina egna avtryck i det historiska förloppet

Under denna rubrik hade jag hoppats på att få in mer data. Trots min uttryckliga vilja att förmå eleverna utveckla sig lite här, blev svaren ytterst få. Ett par reflektioner inkom dock:

”Jag skapar ju historia och samhället formar oss och ändrar oss. Vi bidrar till historia i framtiden.”

”Allt påverkar.”

”Mina avtryck påverkas av mina val. Vissa val kan hjälpa andra som kommer ihåg mig utefter det. Vissa val kan innebära att andra får lida och på så sätt kommer ihåg mig utefter det.”

6 Diskussion

Min handledare sade flera gånger till mig under min slutpraktik; ”Läroboken, Marcus. Det är din ryggrad i undervisningen. Den utgår du ifrån och planerar din undervisning med.” Jag har i så många olika sammanhang både i min egen lärargärning och i mina studier haft en annan åsikt. Jag har gjort en liten studie på det här området, men jag hoppas att min population är jämförbar med en större helhet.

Tillbaka till gymnasieläraren Lasse FONSECAS tankar kring rollspel och det psykologiska perspektivet. Vilken sorts kunskap det vill vi ha? Vi lärare behöver flera teorier i bagaget för att kunna hitta rätt pedagogiska mål och medel. Alla lärare väljer sin psykologiska teori utefter vilken kunskapssyn denne har. I min egen roll som undervisande även i Samhällskunskap och Psykologi är detta mycket centralt. Jag drar ständigt kopplingar mellan dessa olika områden och kan aktivt se hur det påverkar min undervisning. Jag tror inte att det är slumpartat att elever uppfattar vissa områden inom historieundervisningen som mer intressant än andra till exempel. Jag är helt övertygad om att min roll som lärare, i egenskap av att ge en inspirerande undervisning lyckas mycket bättre inom de områden som jag själv är mest intresserad av. Sedan är det viktigt att min kunskapssyn bemöts av förståelse och implementeras hos mina elever.

Ericsson, Johansson och Larsson tolkar i sin bok ”Historiedidaktiska perspektiv” hur bundenheten kring fasta epoker och kronologin har förskjutits i undervisningen under de senaste åren Fokus i kurserna har också förskjutits mot senare tids historia. Jag finner här slående likheter med mina egna resultat. En stor majoritet i min undersökning finner det både mest intressant och viktigast att studera de senare epokerna, framför allt världskrigen. Resultaten är också mycket tydliga vad rör hur eleverna vill tillgodose sig den kunskapen. Framför allt bland de yngre eleverna tonar rollspelen fram som en tydlig inspiratör i ämnet historia. Åsa Karlsson såg över forskningsläget för rollspelen i undervisningen och hittade flera resultat kring hur de kan påverka undervisningen positivt. Enligt mina enkätsvar verkar eleverna i årskurs ett tycka att det är en mycket bra inspirationskälla till ämnet historia. Möjligen har de också mer erfarenhet från att ha arbetat med det på högstadiet, än vad de äldre eleverna har.

Jag är av övertygelsen att läraren bara är en faktor av alla som påverkar elevernas historieintresse. Om vi tittar på hur samhället ser ut, inser vi snabbt att vägarna att tillgodose sig historisk kunskap är många och självklart är det min roll som lärare att planera undervisningen utifrån elevers behov och förutsättningar. Tydligt framkom bland mina resultat elevers vilja att arbeta utanför läroboken. 114 av 187 respondenter av min enkät anger att de blir mest inspirerade av att titta på historiska dokumentärer. Det finns också mycket tidigare forskning som tyder på detta, redan i Göran Andolfs studie mellan 1829 och 1965 konstaterades att läroböckerna har en ”konserverande effekt på undervisningen” och alternativa former att arbeta med historieämnet var nödvändiga. (I Johan Hansson studie ”Historieintresse och historieundervisning” tyckte han sig se att flickorna var något mer positivt inställda till läroboken än pojkarna.) Flera andra studier har pekat på att spel och dokumentärfilm inspirerar, bland annat ”Youth and history-undersökningen”. Att detta är ett sätt att gå till väga i undervisningen råder det inga tvivel om, huvudsaken är att det utarbetas på ett tydligt sätt, där elevernas tolkningar av vad de ser följs upp och arbetas efter. Extra viktigt, då sidoeffekter kan vara vanligt förekommande, exempelvis starkare känslomässiga reaktioner, kraftigt varierande tolkningar beroende på elevernas egen förståelse av ämnet.

Viktigt är att arbeta med elevens historiemedvetande. Mina enkäter gav inget tydligt svar på hur eleverna ser sig själva som en del i det historiska förloppet. Vad de tyckte var mest intressant, viktigast och hur de blev bäst inspirerade till ämnet ger förvisso en bild av att de ändå är medvetna om deras roll i det hela. Ett exempel på detta kan vara att 55 av mina respondenter angav att ”lyssna på äldre släktningar och deras berättelser om hur det var förr i tiden”, varav de flesta på första plats av vad som inspirerar dem mest vid intag av historia. I detta fall ser eleverna en tydlig koppling mellan sin egen roll i historien, en liten bricka i spelet, den individ som för de tidigare generationerna av historieskapare vidare. Detta resultat liknar också Johan Hanssons, som ännu tydligare i sin studie kom fram till att den historien som upplevs nära anknuten till dem själva och till den egna familjen upplevs mer intressant. Konkret här har jag som historieförmedlande lärare en uppgift att använda mig av elevens egen historia. Tacksamt här är att utarbeta uppgifter där eleven får sätta in sin egen bakgrund och sitt förflutna i ett större perspektiv, kanske kan den dra paralleller med hur det såg ut på ett lokalt/nationellt eller globalt plan under samma tidsålder. Detta kan också vara svaret på varför mina respondenter svarat så olika beroende på vilken tidsepok det handlar om. Mina respondenter är utan tvekan mycket intresserade av de första spåren av människan på jorden. Lokalt däremot ser det annorlunda ut. Här intresserar sig mina respondenter mer av nutidshistoria och av medeltiden. Jag har i de flesta av mina respondenters hemstad hittat några viktiga medeltida fynd, vilket jag kan tänka mig har belysts i undervisningen av en engagerad lärare. Det kan vara en delförklaring. Att de däremot är intresserad av nutidshistoria på ett lokalt plan (framför allt kvinnor), ser jag som ett tecken att de kan känna igen sig själv i sin närmiljö kopplat till hur deras egna förfäder hade det.

Att elever har olika inlärningsstilar är känt. Att som lärare svara upp mot de krav det ställer att gå alla sina elever till mötes, är inte alltid helt enkelt. Vissa områden är mer tacksamma att arbeta med på ett visst sätt, andra på ett annat. Något jag tror påverkar eleverna mycket är engagemanget hos mig som lärare. Hermansson Adler betonar, (se teoridel), att detta är bevisat. I spelfilmen och dokumentärfilmens värld sprudlar det av inspiration. Eller den engagerade föreläsaren på lektionerna alternativt guiden på museet. På ett museum eller på en utställning kan flera olika av elevernas inlärningsstilar bemötas. De som inte orkar lyssna, har möjlighet att vandra runt, läsa

eller bara insupa atmosfären av utställningen som, om den är bra, ser till att fånga flera sinnen. Att följa upp och diskutera en historisk utställning kan vara mycket fruktbart för eleverna. Här tar de del av varandras upplevelser och det kamraterna har lagt märke till behöver inte vara samma som jag själv tagit del av. Likt vid en stadsvandring, när eleven går runt i staden och funderar på hur alla byggnader kommit till och vilka historier som ligger bakom. I mina enkäter fick inte detta alternativ ett speciellt stort fokus som inspiratör till historien. Jag hade inte med alternativet ”museibesök”, då eleverna själv hade möjligheten att välja den aspekten under ”Annat”, något som ingen elev valde att ange som alternativ. Det kan ha med att göra att de är mycket ovana detta inslag i undervisningen sen tidigare, att läraren förvisso varierar sin undervisning med spelfilm och dokumentärer, men sällan utanför klassrummets dörrar.

Jag håller mig fast lite till kring hur jag kan arbeta med mina elevers historiemedvetande. Hermansson Adler pekar på att det fortfarande fungerar på så sätt inom skolan att läraren radar upp olika historiska händelser på en tidslinje, för att sedan göra några djupare nedslag i tiden. Att detta omöjliggör elevens förmåga att se en helhet och att vara medveten om hur hela förloppet ser ut, kan vi konstatera vara omöjligt då. Just det sättet att arbeta med historieämnet hävdar jag är en direkt slakt. Här är det oerhört viktigt att hitta arbetsformer där man lyckas inkludera eleven själv som identitetsskapande och en del av hela förloppet. Vidare kan jag som lärare formulera uppgifterna så att de går över epokgränserna och flyter i varandra, istället för att ha en sådan tydlig uppdelning mellan epoker som i min enkät. Människan vaknade ju inte upp en morgon och konstaterade; ”Ja, då gick vi in i medeltiden då.” Mina respondenters svar på hur de inspireras mest vid intag av historia kommer att ligga till grund för hur jag i fortsättningen planerar min historieundervisning. Att tolka mina enkätsvar försiktigt är dock nödvändigt, även om jag ser en tydlig bild, gäller det att hitta arbetsformer som eleven är förtrogen med. Det är oerhört viktigt att likt Klas-Göran Karlsson skriver i sin bok ”Historien är nu”, att göra eleverna medvetna om att de *är* historia och att vi alla *gör* historia. En väg att gå kan vara att arbeta mer med historia utifrån det lokala planet. Enligt mina enkätsvar, så är det en relativt stor spridning mellan vad respondenterna tycker är viktigast ur ett lokalt perspektiv. Världskrigen finns där, som på alla andra ställen, men eleverna i årskurs ett framhävde de första spåren av människan som viktigt att lära sig utifrån ett lokalt perspektiv. Kan jag som lärare starta historieundervisningen i begynnelsen på ett lokalt plan, är det en mycket tacksam uppgift att följa upp och utveckla lokalt. Här kan jag använda mig av massa konkret material i undervisningen, det finns muntliga källor att lyssna till och även kartor, foton och lokalhistorisk litteratur som kan påverka mina elevers historiemedvetande. Där tror jag att eleven snabbare ser sig själv som en del i det historiska förloppet och att den är med och skapar historia när han eller hon ser sina egna avtryck i staden. Mina respondenter har satt nutidshistorien som det *mest intressanta* utifrån ett lokalt perspektiv.

15- och 1600-talen verkar vara något av en bortglömd epok bland vad respondenterna anser vara mest intressant och viktigast på nästan samtliga plan. Varför är svårt att svara på, men ett par förklaringar kan vara just det att eleverna bara har några fåtal händelser som de känner igen från kronologin, att stoppa in under detta alternativ. Jag tror att eleverna som läser om Sveriges stormaktstid, förvisso har minnen av dessa moment men att de har blivit en ”isolerad djupdykning” på en lång tidslinje. 15 och 1600-talet är en tid som befinner sig mellan medeltiden, och de stora revolutionernas tid. Jag tror att lärare överlag har svårt att binda ihop hela den här tiden till en sammanhängande historia. Hermansson Adlers tankar kring att viktiga samband mellan epoker här kan

utebli stämmer, men även att eleverna kanske är vana lärare som visar ett mycket större engagemang för ”den mörka medeltiden – som i själva verket var dynamisk” och revolutioneras tid, då vi i klassrummet kan stå på barrikaderna. Elevernas eget historiemedvetande spelar nog in under detta alternativ, då inte märkbart många moment går att koppla till 15-1600talet för dem. Lyckligtvis betonar numer Gy11 följande; ”Skolan skall i sin undervisning sträva efter att eleven förvärvar ett historiemedvetande, som underlättar tolkningen av händelser och skeenden i nutiden och skapar en beredskap inför framtiden.”

Resultaten visar också att det finns en tydlig skillnad i hur flickor och pojkar vill tillgodogöra sig historia. Det finns en vilja i att lyssna på äldre släktingar, ta del av deras erfarenheter och berättelser. Flickorna i min studie tycker också om att titta på historiska dokumentärer och film, men inte alls i samma stora utsträckning som pojkarna gör. Det är ett mycket tydligare resultat att pojkarna har ett behov av att leva sig in i historien med externa medel och flera olika inspirationskällor.

Jag hävdar utifrån resultaten att vi lärare inte kan betona det faktum att eleverna tillgodoser sig historia på så många andra sätt än bara genom den traditionella undervisningen. Att även eleverna är intresserade av sin egen familjs historia gör det ännu mer nödvändigt att inkludera dem själva i undervisningen i syfte att uppnå historiemedvetande. Att avgränsa historieämnet på detta sätt behöver inte betyda att jag för den skull utelämnar vissa viktiga epoker eller gör att gruppen får arbeta på ett ensidigt sätt – snarare tvärtom. Det är såhär jag kan nå alla områden, epoker och få ett flyt i det hela genom att eleven ser sig själv händelseförloppet. Något annat jag konstaterar är att det råder inga tvivel om att de ämnesområden som vi lärare har djupare kunskap inom färgar av sig på elevernas prestationer. Är vi extra insatta och pålästa inom ett specifikt område, så speglar det av sig på elevernas inspiration. Antagligen finns mycket engagerade lärare inom de områden som eleverna anser vara mest intressanta. I koppling till detta påverkas säkerligen elevernas tankar kring vilka områden och epoker som de anser är viktigast. Lärarens fokus ger eleverna ett sken av vad som ska prioriteras. Men blir undervisningen ensidig och om läraren utgår från läroboken som en bas i all undervisning, så tappar eleverna intresset. Det finns oerhört många andra sätt att finna en meningsfull och inspirerande historieundervisning.

Kanske bara genom att ha en insikt i att alla äger en berättelse bakåt i tiden.

7 Referenser

Andolf, Göran, *Historien på gymnasiet: undervisning och läroböcker 1820-1965*, Acta Universitatis Upsaliensis, 1972

Angvik, Magne, *Youth and history: a comparative European survey on historical consciousness and political attitudes among adolescents*. Körber-Stiftung, Hamburg, 1997

Bell, Judith, *Introduktion till forskningsmetodik*, Studentlitteratur, Lund, 2000

Ericson, Hans-Olof, Johansson, Per Göran & Larsson, Hans Albin (red.), *Historiedidaktiska perspektiv: bidrag från lärare och studenter vid lärarutbildningen i Jönköping*, Jönköping University Press, Jönköping, 2005

Gardner, Howard, *De sju intelligenserna*, Brain Books AB, Jönköping, 1994

Hansson, Johan, *Historieintresse och historieundervisning*, Umeå Universitet, 2010

Hermansson Adler, Magnus, *Historieundervisningens byggstenar*, Liber AB, Stockholm, 2004

Karlsson, Klas Göran, Zander, Ulf, *Historien är nu – En introduktion till historiedidaktiken*, Studentlitteratur, Lund, 2009

Långström, Sture, *Författarröst och lärobokstradition - En historiedidaktisk studie*, Umeå Universitet, 1997

Marton, Ference och Booth, Shirley, *Om lärande*, Studentlitteratur, Lund, 2000

Schüllerqvist, Bengt, *Svensk historiedidaktisk forskning*, Vetenskapsrådets Rapportserie, 2005

Stukat, Staffan, *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*, Studentlitteratur, Lund, 2011

Statens skolverks författningssamling SKOLFS 2011:144. *Förordning om läroplan för gymnasieskolan*. Utfärdad den 29/11 2011.

Statens skolverks författningssamling. ISSN 1102-1950

Wernersson, Inga, *Delegationen för jämställdhet skolan*. Utbildningsdepartementet. Statens offentliga utredningar (SOU 2020:51) 2 juli 2010

Internetkällor

Skolverket. Läro- och ämnesplaner för Gy11. www.skolverket.se

Enkätundersökning om elevers tankar och åsikter rörande gymnasieämnet Historia

Det är viktigt att du tänker till ordentligt innan du svarar på frågorna i enkäten. I och med att svara så genomtänkt och ärligt du kan, bidrar du till ett så trovärdigt forskningsresultat som möjligt i detta examensarbete. Viktigt är att du också är anonym.

Årskurs: _____ Man _____ Kvinna _____

Vad läser du för något gymnasieprogram? _____

1. Vilket av följande områden tycker du är **mest intressant** att läsa om i Historia utifrån ett **globalt** perspektiv?
 - De första spåren av människan/arkeologi
 - De antika åren fram till 800-talet tiden då människan börjar bygga civilisationer.
 - Medeltiden
 - 15-1600talen
 - Revolutionernas tid och 1800-talet
 - Världskrigen
 - Nutidshistoria (Från 1945 och framåt)

2. Vilket av följande områden tycker du är **mest intressant** att läsa om i Historia utifrån ett **nationellt** perspektiv?
 - De första spåren av människan/arkeologi
 - De antika åren fram till 800-talet tiden då människan börjar bygga civilisationer.
 - Medeltiden
 - 15-1600talen
 - Revolutionernas tid och 1800-talet
 - Världskrigen
 - Nutidshistoria (Från 1945 och framåt)

3. Vilket av följande områden tycker du är **mest intressant** att läsa om i Historia utifrån ett **lokalt** perspektiv?
 - De första spåren av människan/arkeologi
 - De antika åren fram till 800-talet, tiden då människan börjar bygga civilisationer.
 - Medeltiden
 - 15-1600talen
 - Revolutionernas tid och 1800-talet
 - Världskrigen
 - Nutidshistoria (Från 1945 och framåt)

4. Vilket av följande områden tycker du är **viktigast** att lära sig i ämnet Historia utifrån ett **globalt** perspektiv?
 - De första spåren från människan/arkeologi
 - De antika åren fram till 800-talet, tiden då människan börjar bygga civilisationer.
 - Medeltiden
 - 15-1600talen

- Revolutionernas tid och 1800-talet
 - Världskrigen
 - Nutidshistoria (Från 1945 och framåt)
5. Vilket av följande områden tycker du är **viktigast** att lära sig i ämnet Historia utifrån ett **nationellt** perspektiv?
- De första spåren från människan/arkeologi
 - De antika åren fram till 800-talet då människan börjar bygga civilisationer.
 - Medeltiden
 - 15-1600-talen
 - Revolutionernas tid och 1800-talet
 - Världskrigen
 - Nutidshistoria (Från 1945 och framåt)
6. Vilket av följande områden tycker du är **viktigast** att lära sig i ämnet Historia utifrån ett **lokalt** perspektiv?
- De första spåren från människan/arkeologi
 - De antika åren fram till 800-talet då människan börjar bygga civilisationer.
 - Medeltid
 - 15-1600-talet
 - Revolutionernas tid och 1800-talen
 - Världskrigen
 - Nutidshistoria (Från 1945 och framåt)
7. På vilket sätt känns det som att just **Du** inspireras av ämnet Historia? Vad finns det för olika vägar som gör att just **Du** blir intresserad av det förflutna?

Rangordna från ett (1) till tre (3) i den ordning som du blir mest inspirerad av de alternativ här nedan! Ett (1) är det sätt som inspirerar dig mest.

1. Jag tycker det är intressant att läsa historiska böcker/tidskrifter.
2. Jag tycker det är intressant att titta på historiska dokumentärer.
3. Jag är intresserad av olika rollspel som har en historisk förankring.
4. Jag tycker det är intressant att lyssna på äldre släktingar och deras berättelser om hur det var förr i tiden.
5. Jag tycker det är intressant att se på film som utspelar sig under tidigare historiska epoker.
6. Jag tycker det är intressant att ta del av den historiska bakgrunden till de stora nyheterna jag tar del av via Internet/TV och dagstidningar.
7. Jag blir intresserad av hur saker och ting var förr, när jag runt om i världen ser gamla historiska byggnader osv, som påminner mig om det förflutna.
8. Jag blir intresserad när jag rör mig i min egen stad och funderar kring hur olika byggnader och miljöer kommit till.

9. Jag är intresserad av hur mina förfäder som verkade i samma del av landet som jag, upplevde *sin* tillvaro förr.

10. Annat, något som gör mig intresserad av Historia är_____

8. Du är själv en del av det historiska förloppet. På vilket sätt kan du se att just dina avtryck påverkar historiens gång? Här får du gärna utveckla Dig lite!

Tack för din medverkan!